

О. Топчій,
к.пед.н., старший викладач кафедри іноземних мов
Київського національного університету ім. Т. Шевченка
м. Київ
e-mail: TOP_OV@bigmir.net

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЯВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У ПРАВНИЧІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Одним з найяскравіших проявів стрімкої еволюції світової спільноти стала глобалізація, що охопила практично всі сфери життєдіяльності людей у планетарному масштабі. Безумовно, це відбилося насамперед в освітянській сфері. У свою чергу, аналіз і прогнозування впливу глобалізації на подальший розвиток педагогіки стали об'єктом наукових досліджень. На теперішній час загальноновизнаними є положення, викладені у працях зарубіжних (А. Велч, Д. Деланти, Х. Ервін, Р. Робертсон, П. Скотт, В. Стеворд, К. Ясперс та ін.) та вітчизняних (В. Андрущенко, М. Квак, В. Кремень, Н. Михальченко та ін.) вчених.

Багатомірність проявів глобалізації освіти призвела до того, що на теперішній час немає єдиної загальноновизнаної дефініції цього поняття. В одному з найавторитетніших українських енциклопедичних видань під ним пропонується розуміти «процес конвергенції принципів засад освітньої політики національних держав у цілій низці параметрів, передусім таких, як цілі та стратегії розвитку освіти, зміст освіти, способи та критерії оцінки ефективності освітніх систем тощо» [1, с.137]. Разом з тим, наведене визначення не може вважатися вичерпним з ряду причин. По-перше, воно не відображає повною мірою інтеграційних процесів, що так чи інакше уніфікують підходи до розуміння критеріїв підготовки фахівців для міжнародного ринку праці. По-друге, за основу беруться концепції й стратегії без кореспондування їх із тактичними завданнями, які постають в процесі навчання здобувачів освіти за конкретними галузями знань і спеціальностями. По-третє, йому бракує віддзеркалення інноваційних тенденцій, що докорінно трансформують вітчизняну систему освіти з її поступовою консолідацією із освітою провідних країн світу.

Тож, якщо деталізувати наведену вище дефініцію, слід мати на увазі появу абсолютно нових категорій, про які у попередні часи не було підстав й говорити. Насамперед, постає проблема гармонізації змісту сучасної освіти із реаліями інформаційного суспільства з поступовим його переростанням у суспільство знань. Усе більш у цьому зв'язку актуалізується принцип LLL (Lifelong Learning) – навчання впродовж життя. Його втілення передбачає системну роботу із прищеплення у людей розуміння необхідності й формування у них потреби постійного самовдосконалення та професійного зростання у парадигмі не тільки формальної, а й неформальної та інформальної освіти. Цьому слугує поява й широке розповсюдження принципово нового типу навчання – електронного (e-learning), яке дозволяє здобувати й поглиблювати знання через систему дистанційної освіти, так званих відкритих університетів, МООС (Massive Open Online Course), зокрема, Coursera, edX, Udacity.

Глобалізація освіти виявилася і в появі таких категорій, як транснаціональна освіта, академічна мобільність викладачів та студентів, упровадження міжнародних кваліфікаційних вимог до певних спеціальностей, освітній франчайзинг (надання закордонними вищими навчальними закладами за певну плату ліцензій на користування своїми навчальними програмами), поява світових провайдерів освітніх послуг, конвертація (нострифікація) документів про освіту. У світовому масштабі із врахуванням особливостей перебігу демографічних процесів виникають конкурентні відносини між вишами, боротьба за свого студента, внаслідок якої перемагають ті, хто вміють найбільш ефективно

сформувати компетенції здобувача освіти, що у подальшому забезпечать тому реалізацію себе як фахівця і як особистості у сучасному суспільстві.

Разом з тим, слід визнати, що, як правило, у працях науковців проблеми глобалізації освіти в основному розглядаються на макрорівні. У такий спосіб, питання впливу глобалізаційних процесів на юридико-педагогічну ситуацію в державі, прогнозування тенденцій подальшого розвитку теорії і практики юридичної педагогіки в глобалізаційному контексті залишається недостатньо висвітленим. У зв'язку з цим виникає потреба у більш детальному вивченні питань, що на даний час практично залишилися поза увагою науковців.

При проведенні аналізу ми походимо з того, що згідно із постановою [Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти" у галузі знань «Право» виділяється дві спеціальності: 081 «Право» і 082 «Міжнародне право».](#) [2]. Подібний розподіл закріплює надзвичайно цікаве положення, що детермінує бінарний характер правничої освіти в аспекті глобалізації, робить вказаний напрям без перебільшення унікальним. Спеціальність «Право» є однією з тих небагатьох, яка повністю базується на національному підґрунті, а значить, у змісті освіти обмежується нормами права, що є чинними лише на території України. У такий спосіб, наповнення фахових навчальних дисциплін є актуальним лише в межах держави. Фрагментарними винятками стають незначні за обсягом кредитів ЄКТС курси «Міжнародне право», «Право Європейського Союзу», «Історія держави і права зарубіжних країн». Додатково для магістрів окремих вищих навчальних закладів читаються спецкурси із порівняльного (компаративного) права, хоча вони віднесені до варіативної частини навчальних планів, а значить не є обов'язковими для усіх студентів.

За нашими спостереженнями, подальший розвиток правничої освіти за умов глобалізації суспільства зазнає поступового впливу з двох сторін. З однієї, під впливом світових процесів, запровадження європейських принципів верховенства права поступово трансформується національна юридична система, з'являються нові правові норми, а чинні нині проходять перевірку на предмет їх відповідності міжнародним стандартам. Це означає, що змінюється й підходи до методології права, а значить - і до методології й методики викладання юридичних навчальних дисциплін.

Тож опосередковано глобалізація у праві впливає на зміст освіти у підготовці фахівців за спеціальністю «Право» при включенні до навчальних програм дисциплін питань щодо гармонізації українського законодавства до європейських стандартів, а також практики розгляду Європейським судом з прав людини позовів громадян України до держави.

У цілому ж можна констатувати, що, не дивлячись на окремі зрушення, сам зміст правничої освіти залишається категорією доволі консервативною, а значить, в умовах нашої країни майже не зазнає впливу глобалізації і зосереджений на власних реаліях та практиці юридичної діяльності. Такому становищу певною мірою сприяє й те, що українська правова система належить до іншої правової сім'ї, аніж європейські й американські, де в основі діє прецедентне право.

У такий спосіб, спостерігається цікаве явище: під впливом глобалізаційних процесів у підготовці правників за спеціальністю 081 трансформації підлягають, насамперед, форми й методи навчання, критерії оцінювання за 100-бальною та літерною шкалами, запровадження рейтингової системи тощо. Проте сам зміст освіти подібного впливу зазнає найменшою мірою. Така ситуація виступає індикатором переваг педагогічної компоненти над власне правничою щодо впливу глобалізаційних процесів на підготовку фахівців за спеціальністю «Право».

Подібне призводить до того, що випускникам українських юридичних вишів, які навчалися за вказаною спеціальністю, не слід розраховувати на роботу за кордоном і визнання документів про освіту в повному обсязі. Навіть при появі тенденції видачі

подвійних дипломів за умови договорів між вищими навчальними закладами різних країн, для правників це є доволі проблематичним.

Так само є доволі проблематичним залучення іноземних студентів для навчання в Україні за спеціальністю «Право». З урахуванням того, що в державах їхнього постійного проживання діють абсолютно інші правові норми, таке навчання певною мірою втрачає свій сенс, оскільки не є універсальним.

Зовсім інша ситуація складається із підготовкою правників за спеціальністю «Міжнародне право». Зміст такої освіти передбачає його транснаціональний характер, опанування тих категорій, які цілком укладаються в парадигму глобалізації освіти. Аналіз навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти рівня бакалавра, які навчаються за спеціальністю «Міжнародне право» в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка [3], дозволив виявити окремі особливості, що надають можливості констатувати принципи відмінності у підготовці фахівців в межах галузі знань «Право».

Передбачається, що майбутні міжнародники мають у повному обсязі опанувати методологією теорії міжнародних відносин, римським правом, міжнародним публічним і міжнародним приватним правом, правом зовнішніх зносин, правом міжнародних договорів, правом міжнародних організацій тощо. Традиційні для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Правознавство» курси конституційного, цивільного, сімейного, трудового, кримінального права і кримінального процесу для міжнародників викладаються у порівняльному аспекті. Подальша підготовка здобувачів вищої освіти, які навчаються за фахом «Міжнародне право», відбувається через такі спеціалізації, як «Міжнародне публічне право» (з вивченням повітряного, космічного, морського права, права міжнародної безпеки, міжнародно-правових механізмів захисту прав людини тощо), «Міжнародне приватне право» (з вивченням міжнародного права цінних паперів, правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності і т.ін.), «Європейське право» (з вивченням універсальних та регіональних систем захисту людини, інституційного права, свобод внутрішнього ринку ЄС, правових засад економічного та валютного ринку ЄС тощо).

Характерною особливістю викладання перелічених навчальних дисциплін є те, що більшість з них читається англійською мовою. Доволі часто для проведення занять залучаються іноземні фахівці. Проводяться інтернет-конференції із зарубіжними вузами-партнерами. Для студентів відкриваються широкі можливості користування базами електронного навчання, а також міжнародних стажувань.

Порівняльний аналіз підготовки здобувачів вищої освіти в галузі знань «Право» в аспекті глобалізації освіти дозволив виявити контрастив і щодо реалізації принципу академічної мобільності студентів і викладачів, що регламентований постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність».[4] Само по собі дане право є породженням глобалізації та віддзеркаленням тенденції, відповідно до якої Україна активно включилася до цих процесів у всесвітньому масштабі, зокрема в сфері освіти. Разом з тим, для фахівців, що готуються за спеціальністю 081, реальними є перспективи мобільності здебільшого в межах України, в той час як міжнародники реалізують переважно зовнішню мобільність.

Таким чином, проведений нами аналіз дозволив виявити принципи відмінності, які складаються під впливом глобалізаційних процесів в межах однієї галузі знань, що є актуальним для розуміння подальших перспектив розвитку правничої освіти.

Список використаних джерел

1. Сбруєва А. Глобалізація освіти / А.А.Сбруєва // *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : головний ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2009. — 1040 с.*

2. [Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти"](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF) [Електронний ресурс] // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>
3. Офіційний сайт Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародне право [Електронний ресурс] // http://www.iir.edu.ua/education/international_law/
4. [Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність»](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF) [Електронний ресурс] // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF>